

PATRIS CORDE

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ¹

СВЯТИШОГО ОТЦЯ
ФРАНЦИСКА

З НАГОДИ 150 РІЧНИЦІ
ПРОГОЛОШЕННЯ СВЯТОГО ЙОСИФА
ПОКРОВИТЕЛЕМ ВСЕЛЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

¹ переклав о. О. Кривобочок ПІ. Для особистого вжитку.

Батьківським серцем: так Йосиф полубив Ісуса, якого чотири Євангелія називають «сином Йосифа»².

Два євангелісти, які про нього щось говорили, Матей і Лука, говорили мало, але достатньо, щоб зрозуміти, яким він був батьком і яку місію йому довірило Провидіння.

Знаємо, що він був скромним столяром (див. *Мт.* 13, 55), зарученим з Марією (див. *Мт.* 1, 18; *Лк.* 1, 27); «праведним чоловіком» (*Мт.* 1, 19), завжди готовим виконати Божу волю, виражену в Законі (див. *Лк.* 2, 22.27.39) і в чотирьох його снах (див. *Мт.* 1, 20; 2, 13.19.22). Після довгої і важкої подорожі з Назарета до Віфлеєма він бачив народження Месії в стайні, «бо не було їм місця в заїзді» (*Лк.* 2, 7). Був свідком поклоніння пастухів (див. *Лк.* 2, 8-20) і магів (див. *Мт.* 2, 1-12), які представляли відповідно народ Ізраїля і язичницькі народи.

Він сміливо прийняв обов'язки законного батька Ісуса, якому надав ім'я, об'явлене ангелом: «Ти даси йому ім'я Ісус, бо він спасе народ свій від гріхів їхніх» (*Мт.* 1, 21). Як відомо, у древніх народів дати ім'я якійсь особі чи назву якійсь речі означало отримати її у свою власність, як це робив Адам в Книзі Буття (див. 2, 19-20).

У храмі, через сорок днів після народження, Йосиф, разом із мамою, віддав Дитя Господові й з подивом почув пророцтво Симеона стосовно Ісуса і Марії (див. *Лк.* 2, 22-35). Аби захистити Ісуса від Ірода, жив у Єгипті як чужоземець (див. *Мт.* 2, 13-18). Після повернення до батьківщини приховувався в невеликому селищі Назарет, в Галілеї, звідки, як говорили, «пророк не приходить» і «нічого доброго не може бути» (див. *Йо.* 7, 52; 1, 46), далеко від Віфлеєма, свого рідного міста, і від Єрусалима, де був храм. Коли під час прощі до Єрусалима дванадцятирічний Ісус загубився, то вони з Марією з болем шукали Його і знайшли у храмі, де Він розмовляв із учителями Закону (див. *Лк.* 2, 41-50).

Після Марії, Матері Бога, в папських документах ніхто не займає стільки місця, як Йосиф, її обручник. Мої попередники поглибили послання кількох свідчень Євангелій, аби вирізнити його центральну роль в історії спасіння: блаженний Пій IX

² *Лк.* 4, 22; *Йо.* 6, 42; див. *Мт.* 13, 55; *Мр.* 6, 3.

проголосив його «Покровителем Католицької Церкви»³, достойний Пій XII представив його як «Покровителя робітників»⁴, а св. Йоан Павло II – як «Опікуна Спасителя»⁵. Віруючі моляться до нього як до «Покровителя доброї смерті»⁶.

І тому, з нагоди 150-ї річниці проголошення блаженним Пієм IX, 8 грудня 1870, Йосифа Патроном Католицької Церкви, я хотів би – як говорить Ісус, щоб «з повноти серця уста промовляли» (див. *Мт.* 12, 34) – поділитися з вами деякими власними роздумами про цю незвичайну особу, таку близьку нашій людській кондиції. Це прагнення зростало під час епідемії, коли в кризі, яка нас ударила, ми могли досвідчити, що «наше життя тчуть і підтримують звичайні люди, зазвичай забуті, які не з'являються ні на обкладинках газет і журналів, ні на великих сценах останніх шоу, але немає сумнівів, що сьогодні саме вони пишуть вирішальні сторінки нашої історії: лікарі, медичний персонал, працівники супермаркетів, прибиральниці, опікуни, водії, охоронці, волонтери, священники, богопосвячені особи й багато інших, які зрозуміли, що ніхто не спасеться сам. [...] Скільки людей щодня показують терпеливість, випромінюють надію, намагаються не сіяти паніку, а передавати досвід співвідповідальності. Скільки батьків, матерів, дідусів, бабусь, учителів за посередництвом щоденних малих жестів показують нашим дітям, як протистояти кризі і проходити її, змінюючи звичаї, підносячи погляд і заохочуючи до молитви. Скільки людей моляться і жертвують у намірі загального добра»⁷. Кожний може знайти в св. Йосифові – який проходить непомітно, який постійно присутній, але тихо й приховано – заступника, помічника і провідника у важкі часи. Св. Йосиф нагадує нам, що всі ті, які непомітні або на «другій лінії», відіграють виняткову роль в

³ Священна Конгрегація обрядів, *Quemadmodum Deus* (8 грудня 1870): *ASS* 6 (1870-71), 194.

⁴ Див. *Промова до християнської асоціації італійських робітників з нагоди урочистості св. Йосифа робітника* (1 травня 1955): *AAS* 47 (1955), 406.

⁵ Апостольська адгортація *Redemptoris custos* (15 серпня 1989): *AAS* 82 (1990), 5-34.

⁶ *Катехизм Католицької Церкви*, 1014.

⁷ *Медитація під час пандемії* (27 березня 2020): *L'Osservatore Romano*, іспанською 3 квітня 2020, ст. 3.

історії спасіння. Вони заслуговують на слова визнання і вдячності.

1. Улюблений батько

Велич св. Йосифа полягає в тому, що він був обручником Марії та батьком Ісуса. Св. Йоан Золотоустий говорить, що так він «увійшов у служіння загального плану спасіння»⁸.

Св. Павло VI відмічає, що його батьківство виражалось в тому, що «його життя стало служінням, жертвою ради таїни втілення й пов'язаною з нею місією відкуплення; він використав свою легальну владу в Святій Родині для того, щоби скласти цілопальну жертву з себе самого, зі свого життя, зі своєї праці; він перетворив своє людське покликання до любові в надлюдську жертву з себе самого, зі свого серця й усіх своїх здатностей у служебну любов до Месії, народженого в його домі»⁹.

Св. Йосиф, завдяки своїй ролі в історії спасіння, є батьком, якого християнський люд завжди любив, доказом цього є багато церков в усьому світі на його честь, багато релігійних закладів, братств і церковних груп, які надихаються його духовністю і носять його ім'я; упродовж століть на його честь створили різні набожества. Багато святих ревно почитали його культ, серед них – св. Тереза Авільська, яка взяла його своїм захисником і посередником, часто ввіряла себе йому й отримувала від нього всі благодаті, про які просила. Свята, натхненна своїм досвідом, заохочувала інших до цієї побожності¹⁰.

Кожний молитовник містить якусь молитву до св. Йосифа. Особливими молитвами до нього моляться кожної середи й упродовж березня, який традиційно присвячений св. Йосифові¹¹.

⁸ *In Matth. Hom, V, 3: PG 57, 58.*

⁹ *Гомілія (19 березня 1966): Insegnamenti di Paolo VI, IV (1966), 110.*

¹⁰ *Див. Книга життя, 6, 6-8.*

¹¹ Кожного дня, вже понад сорок років, після Утрені я відмовляю молитву до св. Йосифа, взятую з книжки французьких набожеств XIX ст., укладеної Згромадженням Сестер Ісуса і Марії, яка виражає

Довіра люду до св. Йосифа підсумовується виразом “*Ite ad Ioseph*”, який походить із часів голоду в Єгипті, коли люди просили в фараона хліба, а він відповідав: «Ідіть до Йосифа та й чиніть, що він вам скаже!» (*Бут.* 41, 55). Йдеться про Йосифа, сина Якова, якого брати з заздрощів продали (див. *Бут.* 37, 11-28), і який – згідно з біблійним описом – став управителем Єгипту (див. *Бут.* 41, 41-44).

Як потомок Давида (див. *Мт.* 1, 16.20), з чийого коріння мав народитися Ісус, згідно з обітницею, яку Давид отримав від пророка Натана (див. 2 *Сам.* 7), і як обручник Марії з Назарета, св. Йосиф – це ланка, яка з’єднує Старий і Новий Завіти.

2. Милосердний батько

Йосиф бачив, як Ісус з дня на день зростав «мудрістю, літами й ласкою в Бога та людей» (*Лк.* 2, 52). Як Господь робив із Ізраїлем, так і він «вчив його ходити, брав його за руки, був для нього як батько, який підносить дитину до своїх щік, схиляється над нею, аби нагодувати» (див. *Ос.* 11, 3-4).

Ісус бачив у Йосифа милосердя Бога: «Як батько милосердиться над синами, так милосердиться Господь над тими, що його бояться» (*Пс.* 103, 13).

У синагозі під час співу псалмів Йосиф, безумовно, постійно чув, що Бог Ізраїля – Бог милосердя¹², який добрий для кожного і «його милосердя перед усіма його ділами» (*Пс.* 145, 9).

Історія спасіння здійснюється «проти надії надіявшись» (*Рим.* 4, 18) через наші слабкості. Дуже часто вважаємо, що Бог покладається тільки на те, що в нас добре й переможне, але насправді більшість Його планів здійснюється через нашу

побожність, довіру і навіть виклик до св. Йосифа: «Славний патріарше, св. Йосифе, який маєш силу неможливе вчинити можливим, прийди мені на допомогу в ці хвилини неспокою й труднощів. Візьми під свою опіку важкі й трудні справи, які тобі ввіряю, щоби вони щасливо вирішилися. Мій улюблений Батьку, в тобі всі мої надії. Нехай не говорять, що кличу тебе даремно, і якщо ти міг усе зробити для Ісуса і Марії, то покажи мені, що твоя доброта така велика, як і твоя сила. Амінь».

¹² Див. *Втор.* 4, 31; *Пс.* 69, 17; 78, 38; 86, 5; 111, 4; 116, 5; *Єр.* 31, 20.

слабкість і всупереч їй. І про це говорить св. Павло: «А щоб я не загордів надмірно висотою об'явлень, дано мені колючку в тіло, посланця сатани, щоб бив мене в обличчя, щоб я не зносився вгору. Я тричі благав Господа ради нього, щоб він від мене відступився, та він сказав мені: «Досить тобі моєї благодаті, бо моя сила виявляється в безсиллі»» (2 Кор. 12, 7-9).

Якщо це така перспектива економії спасіння, то мусимо навчитися приймати свою слабкість із глибоким милосердям¹³.

Злий дух спокушає нас дивитися на свою слабкість із негативним осудом, у той час як Святий Дух милосердно витягує її на світло. Милосердя – це найкращий спосіб торкатися своїх слабких місць. Палець осудження, який вказує на інших, дуже часто є знаком нездатності прийняти свою слабкість і крихкість. Від обмов обвинувача нас врятує тільки милосердя (див. Одк. 12, 10). І тому важливо зустрітися з Милосердям Бога, особливо в Таїнстві примирення, де ми переживаємо правду і милосердя. Парадоксально, що навіть Злий може сказати нам правду, але тільки для того, щоб осудити нас. Але ми знаємо, що Правда, яка походить від Бога, нас не осуджує, але приймає, обнімає, підтримує, прощає. Правда завжди показує себе як милосердний Отець із притчі (див. Лк. 15, 11-32): виходить нам назустріч, повертає нам гідність, піднімає нас із колін, робить нам учту, бо «цей мій син був мертвий, і ожив, пропав був, і знайшовся» (в. 24).

Божа воля, історія, план здійснюється також і через неспокій Йосифа. У такий спосіб Йосиф нас учить, що вірити в Бога – це також вірити, що Він діє через наші страхи, крихкість і слабкість. Він нас учить, що посеред життєвих бур не треба боятися віддати Богові штурвал свого човна. Часом ми хочемо все контролювати, але Бог завжди дивиться ширше.

3. Послушний батько

Як Бог об'явив Марії свій план спасіння, так само об'являв Йосифові свої плани через сни, які в Біблії, як і в усіх древніх народів, вважалися одним із способів об'явлення Божої волі¹⁴.

¹³ Див. Апостольська адгортація *Evangelii gaudium* (24 листопада 2013), 88, 288: AAS 105 (2013), 1057, 1136-1137.

Йосиф був дуже занепокоєний незрозумілою вагітністю Марії; не хотів «її ославити публічно»¹⁵, але вирішив «тайкома її відпустити» (Мт. 1, 19). У першому сні ангел допоміг йому розв'язати цю дилему: «Не бійсь узяти Марію, твою жінку, бо те, що в ній зачалось, походить від Святого Духа. Вона породить сина, і ти даси йому ім'я Ісус, бо він спасе народ свій від гріхів їхніх» (Мт. 1, 20-21). Він відповів відразу: «Прокинувшись від сну, Йосиф зробив, як звелів йому ангел Господній» (Мт. 1, 24). Завдяки послуху подолав цю драму і врятував Марію.

У другому сні ангел наказує Йосифові: «Устань, візьми дитячко і його матір, і втікай в Єгипет, і перебудь там, поки я тобі не скажу, бо Ірод розшукуватиме дитя, щоб його вбити» (Мт. 2, 13). Йосиф відразу послухав, не задумуючись над можливими труднощами: «Вставши Йосиф, узяв уночі дитячко та його матір і пішов у Єгипет, де перебув до смерти Ірода» (Мт. 2, 14-15).

У Єгипті Йосиф довірливо і терпеливо очікував обіцяного ангелом повідомлення, щоб повернутися до свого краю. І коли в третьому сні посланець Бога, після того як повідомив йому, що ті, які хотіли вбити дитину, вже повмирили, наказав йому встати, взяти дитя і його матір і повернутися в Ізраїль (див. Мт. 2, 19-20), він ще раз послухав, не вагаючись: «Устав він, узяв дитячко та його матір і прийшов в Ізраїльську землю» (Мт. 2, 21).

Але під час повернення, «почувши, що в Юдеї царює Архелай замість Ірода, батька свого, побоявся іти туди. Попереджений же вві сні, він пішов у галилейські сторони і, прибувши туди, оселився в місті, що зветься Назарет» (Мт. 2, 22-23).

Євангеліст Лука, зі свого боку, говорить, що Йосиф відбув довгу й важку подорож із Назарета до Віфлеєма, щоб виконати наказ кесаря Августа щодо перепису населення і зареєструватися в місці походження. І саме за таких обставин Ісус народився і був записаний в реєстрі Імперії – як і всі інші діти (див. Лк. 2, 1-7).

¹⁴ Див. Бут. 20, 3; 28, 12; 31, 11.24; 40, 8; 41,1-32; Чис. 12, 6; 1 Сам. 3, 3-10; Дан. 2; 4; Іова 33, 15.

¹⁵ У таких випадках навіть каменували (див. Втор. 22, 20-21).

Особливо св. Лука намагався наголосити, що батьки Ісуса дотримувалися усіх норм Закону: обрізання Ісуса, очищення Марії після родів, жертвування первородного сина Богові (див. 2, 21-24)¹⁶.

У кожній ситуації свого життя Йосиф говорив “*fiat*” – як Марія під час Благовіщення і Ісус в Оливному саду.

Йосиф, як глава сім'ї, вчив Ісуса покірності своїм батькам, згідно з Божою заповіддю (див. *Вих.* 20, 12)

В укритому житті в Назареті під керівництвом Йосифа Ісус вчився виконувати волю Отця. Ця воля стала Його щоденною їжею (див. *Йо.* 4, 34). Навіть у найважчі хвилини свого життя, якими був Оливний сад, Ісус вибрав не свою волю¹⁷, а волю Отця, і був «слухняним аж до смерти [...] хресної» (*Фил.* 2, 8). І тому автор Листа до євреїв підсумовує, що Ісус «навчився з того, що витерпів, значення послуху» (5, 8).

Усі ці події показують, що Йосиф «був покликаний Богом служити безпосередньо особі й місії Ісуса через виконання свого батьківства; у такий спосіб він бере участь у повноті часу і в великій таїні відкуплення, і справді є “слугою спасіння”»¹⁸.

4. Батько, який приймає

Йосиф прийняв Марію без попередніх умов, повірив ангелові. «Шляхетність його серця така, що закон підпорядковує любові; і сьогодні у світі, в якому психологічне, вербальне й фізичне насильство над жінкою явне, Йосиф показує себе мужчиною, який шанує, який делікатний, бо, хоча не має всієї інформації, заступається за добрим іменем, гідністю й життям Марії. І в сумнівах – як поступити краще – Бог допомагає йому в виборі, просвітлюючи його осуд»¹⁹.

Дуже часто в нашому житті трапляються події, значення яких не розуміємо. Наша перша реакція в багатьох випадках – розчарування і бунт. Йосиф відкладає набік свої судження і

¹⁶ Див. *Лев.* 12, 1-8; *Вих.* 13, 2.

¹⁷ Див. *Мт.* 26, 39; *Мр.* 14, 36; *Лк.* 22, 42.

¹⁸ Св. Йоан Павло II, Апостольська адгортація *Redemptoris custos* (15 серпня 1989), 8; *AAS* 82 (1990), 14.

¹⁹ *Гомілія під ча беатифікаційної меси*, Вільявісенсіо – Колумбія (8 вересня 2017): *AAS* 109 (2017), 1061.

дозволяє подіям, які йому здаються таємничими, розвиватися, акцептує їх, бере на себе відповідальність і погоджується зі своїм життям. Якщо не погодимося зі своїм життям, то не зможемо йти вперед, бо завжди будемо в'язнями своїх очікувань і розчарувань, які йдуть за ними.

Духовне життя Йосифа – це не дорога, яка *пояснює*, а дорога, яка *приймає*. Тільки таке прийняття, таке примирення дає нам можливість відчувати більшу історію, глибше значення. Здається, ніби це відлуння відповіді Іова на спокушання дружини збунтуватися проти всього зла, яке він зазнав: «Приймали ми добро від Бога, а лиха то й не приймати?» (Іова 2, 10).

Йосиф – людина, що не відмовляється пасивно. Він – активний, відважний і сильний учасник. Акцептація – це спосіб, у який в нашому житті проявляється мужність – дар Святого Духа. Тільки Господь може дати нам силу прийняти життя таким, яким воно є, прийняти протиріччя, несподіванки і розчарування нашого існування.

Прихід у світ Ісуса – це дар Отця, щоби кожна людина змогла примиритися із дійсністю свого життя, навіть якщо не розуміє його повністю.

Як Бог сказав нашому святому: «Йосифе, сину Давида, не бійсь» (Мт. 1, 20), так само, як здається, говорить і нам: «Не бійтеся!». Потрібно відкласти набік гнів і розчарування і зробити місце – без великих зречень, але з сильною надією – тому, чого ми не вибирали, але воно існує. У такий спосіб акцептація життя вводить нас у розуміння прихованого значення. Життя кожної людини може дивовижно початися заново, якщо наберемося відваги жити згідно з Євангелієм. І не має значення, що все виглядає погано і дещо в житті вже не можна змінити. Бог може вчинити так, що квіти проростуть між камінням. Навіть якщо сумління нам у чомусь дорікає, то Він «більший, ніж наше серце, і він усе знає» (1 Йо. 3, 20).

Знову повертається християнський реалізм, який не відкидає те, що існує. У своїй таємничій незводимості й складності дійсність носить сенс існування з його світлими й темними сторонами. І тому апостол Павло стверджує: «Ми знаємо, що тим, які люблять Бога, – покликаним за його постановою, усе співдіє на добро» (Рим. 8, 28). А св. Августин додає: «Навіть і те, що називаємо злом (*etiam illud quod malum*

dicitur)»²⁰. У такій глобальній перспективі віра надає сенс усім радісним і сумним подіям.

І тому ми далекі від мислення, що вірити означає знайти легкі рішення, які втішають. Віра, якої нас учив Ісус, у свою чергу, є вірою, яку бачимо в св. Йосифа, який не шукав прямих доріг, а «з відкритими очима» ставав перед дійсністю і брав за неї особисту відповідальність.

Акцептація Йосифа заохочує нас приймати інших такими, якими вони є, без винятків, надаючи перевагу найслабшим, бо Бог вибирає слабке (див. *1 Кор.* 1, 27), Бог – «Сиротам батько він і суддя удовам» (*Пс.* 68, 6), і наказує нам любити чужинця²¹. Гадаю, що Ісус взяв постави Йосифа як взірець для притч про блудного сина і милосердного батька (див. *Лк.* 15, 11-32).

5. Батько з творчою відвагою

Якщо перший етап справжнього внутрішнього зцілення – це прийняття своєї історії, тобто також і того, що ми не вибирали, то потрібно додати ще одну важливу рису: творчу відвагу. Особливо це проявляється в труднощах. Насправді, зіткнувшись із проблемою, можемо затриматися й опустити руки, або можемо щось придумати. Часом саме труднощі виявляють наші можливості, про існування яких ми навіть не підозрювали.

Читаючи «Євангеліє дитинства», багато разів задаємося питанням, чому Бог не втручався безпосередньо і виразно. Але Бог діє через події й особи. Через Йосифа Бог опікувався початками історії спасіння. Йосиф був справжнім «чудом», за допомогою якого Бог врятував Дитя і його маму. Небо діяло, довіряючи творчій відвазі цієї людини, яка, прибувши до Віфлеєму і не знайшовши місця, де Марія могла би народити, знаходить стайню і облаштовує її якнайвигідніше для Божого Сина, який приходить у світ (див. *Лк.* 2, 6-7). Перед неминучою небезпекою з боку Ірода, який хотів убити Дитя, Йосиф, ще раз попереджений уві сні, щоби захистити Дитя, посеред ночі організовує втечу до Єгипту (див. *Мт.* 2, 13-14).

²⁰ *Enchiridion de fide, spe et caritate*, 3.11: PL 40, 236.

²¹ Див. *Втор.* 10, 19; *Вих.* 22, 20-22; *Лк.* 10, 29-37.

Поверхнєве читання цих подій справляє враження, що світ зданий на ласку сильних і могутніх, але «добра новина» Євангелія показує, що, незважаючи на зарозумілість і насильство земних володарів, Бог завжди знаходить спосіб здійснити свій план спасіння. Часом і наше життя здається зданим на ласку сильних, але Євангеліє говорить, що Бог завжди зможе врятувати те, що потрібно, але при умові, що матимемо творчу відвагу теслі з Назарета, яка зможе проблему перемінити в можливість, завжди довіряючи Провидінню.

Якщо часом здається, що Бог нам не допомагає, то це не означає, що залишив нас, а що довіряє нам, нашим планам, творчості й рішенням.

Таку творчу хоробрість показали друзі паралітика, які спустили його з даху, аби доставити до Ісуса (див. *Лк.* 5, 17-26). Труднощі не стримали їхню сміливість і рішучість. Вони вірили, що Ісус може зцілити хворого і «не знайшовши, кудю б його внести через натовп, вилізли на крівлю і крізь череп'яну стелю спустили його з ліжком на середину перед Ісуса. Побачивши їхню віру, Ісус мовив: "Чоловіче, прощаються тобі твої гріхи!"» (вв. 19-20). Ісус оцінив творчу віру, з якою ці люди намагалися принести до Нього хворого товариша.

Євангеліє нічого не говорить про те, скільки часу Марія, Йосиф і Дитя перебували в Єгипті. Напевно повинні були щось їсти, знайти дім, працю. Не треба великої уяви, щоби заповнити ці білі плями Євангелія. Пресвята Родина повинна була змиритися з конкретними проблемами, як і всі інші родини, як багато наших братів і сестер мігрантів, які ще й сьогодні ризикують своїм життям, утікаючи від біди й голоду. З цього огляду вважаю, що св. Йосиф справді особливий св. заступник тих, які змушені залишити свою землю через війни, ненависть, насильство і злидні.

Наприкінці кожної розповіді про Йосифа Євангеліє зазначає, що він встає, бере Дитя і його Матір і робить те, що наказує Бог (див. *Мт.* 1, 24; 2, 14.21). І дійсно, Ісус і Марія, його мати – найцінніші скарби нашої віри²².

²² Див. Священна Конгрегація обрядів, *Quemadmodum Deus* (8 грудня 1870): *ASS* 6 (1870-71), 193; Бл. Пій IX, Апостольський лист *Inclutum Patriarcham* (7 липня 1871): *l.c.*, 324-327.

У плані спасіння не можна відокремити Сина від Матері, яка «йшла шляхом віри і свою єдність із Сином вірно зберігала аж до хреста»²³.

Ми постійно повинні задаватися питанням, чи всіма силами захищаємо Ісуса і Марію, які у таємничий спосіб довірені нашій відповідальності, нашій турботі, нашій опіці. Син Всемогутнього приходить на світ у стані великої немічності. Потребує Йосифа, який Його захищатиме, виховуватиме, піклуватиметься Ним. Бог довіряє цьому чоловікові, як і Марія, яка бачить у Йосифові не тільки того, хто хоче її врятувати, але й того, хто завжди опікуватиметься нею і Дитям. І тому св. Йосиф не може не бути Покровителем Церкви, бо Церква – це продовження Тіла Христа в історії, й водночас у материнстві Церкви проявляється материнство Марії. Йосиф, продовжуючи захищати Церкву, продовжує захищати *Дитя і його матір*, і ми також, якщо любимо Церкву, то продовжуємо любити *Дитя і його матір*²⁴.

Це Дитя є Тим, який скаже: «Усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших – ви мені зробили» (Мт. 25, 40). У такий спосіб кожний потребуєчий, кожний убогий, кожний страждаючий, кожний помираючий, кожний чужоземець, кожний в'язень, кожний хворий – це «Дитя», яке Йосиф продовжує оберігати. І тому до св. Йосифа моляться як до захисника нужденних, потребуєчих, вигнаних, страждаючих, убогих, помираючих. І саме тому Церква не може не любити найменших, бо Ісус любить їх найбільше, бо Він ідентифікувався з ними. Ми повинні навчитися від Йосифа такої самої турботи й відповідальності: любити Дитя і його матір, любити таїнства і милосердя; любити Церкву й убогих. У всіх цих дійсностях завжди присутні *Дитя і його матір*.

6. Батько робітник

Характерною рисою св. Йосифа, на якій наголошується з часів першої соціальної енцикліки Леона XIII *Rerum novarum*, є його зв'язок із працею. Св. Йосиф був теслею, який чесно

²³ II Ватиканський Собор, Догматична конституція *Lumen gentium*, 58.

²⁴ Див. *Катехизм Католицької Церкви*, 963-970.

працював, аби забезпечити свою родину. Від нього Ісус навчився цінності, гідності й радості того, що означає їсти хліб як плід своєї праці.

В наші часи, коли праця стає нагальною соціальною проблемою, а безробіття часом досягає вражаючого рівня, навіть у тих країнах, в яких десятиліттями панує певний рівень добробуту, потрібно, з відновленою свідомістю, зрозуміти значення праці, яка дає гідність і взірцевим покровителем якої є наш святий.

Праця стає участю в ділі спасіння, можливістю пришвидшити прихід Царства, розвивати свої здібності й якості, віддаючи їх на служіння суспільству й спільноті. Праця стає можливістю реалізації не тільки себе самого, але й основної клітини суспільства – родини. Родина, якій бракує праці, більше наражається на труднощі, напруження, тріщини, включно з розпачливою і безнадійною спокусою розлучення. Як можна говорити про людську гідність, не турбуючись, щоб усі й кожний зокрема мали можливість гідного утримання?

Людина, яка працює, без огляду на професію, співпрацює з самим Богом, частково стає творцем довколишнього світу. Сучасні кризи – економічна, соціальна, культурна і духовна – можуть бути для всіх викликом поновно відкрити значення, важливість і необхідність праці, аби дати місце новій «нормальності», з якої нікого не виключать. Праця св. Йосифа показує, що сам Бог, який став людиною, не погорджував працею. Втрата праці багатьма братами й сестрами, особливо в останній час пандемії Covid-19, повинна бути викликом переглянути наші пріоритети. Молімося до св. Йосифа робітника, щоби допоміг нам знайти способи твердо виразити наші переконання: Жодна молода людина, жодна особа, жодна родина без праці!

7. Батько в тіні

Польський письменник Ян Добрачиньскі в книжці *Тінь Отця*²⁵ в формі оповідання описує життя св. Йосифа. За допомогою сугестивного образу тіні окреслює постать Йосифа, який для Ісуса був тінню небесного Отця на землі: підтримує,

²⁵ Edición original: *Cień Ojca*, Varsovia 1977.

захищає, завжди поряд, йде вслід за Ісусом. Приходять на гадку слова Мойсея до Ізраїля: «та й у пустині, де ти бачив, як Господь, Бог твій, ніс тебе, як чоловік носить свого сина, на всьому шляху» (*Втор.* 1, 31). Так Йосиф виконував обов'язки батька усе життя²⁶.

Батьками не народжуються, ними стають. Батьками не стають тільки тому, що видають на світ дитину, а тому що відповідально нею займаються. Кожного разу, коли хтось бере на себе відповідальність за життя іншої людини, в певному сенсі виконує роль її батька.

Здається, що у сучасному суспільстві діти часто не мають батька. Також сучасна Церква потребує батьків. Постійно актуальна пересторога св. Павло в Листі до Коринтян: «Бо хоч би ви мали тисячі учителів у Христі, та батьків не багато» (*1 Кор.* 4, 15); і кожний священник чи єпископ міг би сказати так само як і апостол: «Бо я вас породив через Євангелію в Христі Ісусі» (*там само*). А галатам говорить: «О мої дітоньки, яких я знову народжую в муках, доки Христос вообразиться у вас!» (*4, 19*).

Бути батьком означає ввести дитину в досвід життя, в дійсність. Не тримати дитину при собі, не зневолювати її, не володіти нею, а виховати її здатною робити вибори, бути вільною, залишити батьківський дім. Може саме тому традиція, називаючи його «батьком», відразу називає «найчистішим». Це окреслення не емоційності, а синтез постави, протилежної поставі володіння. Чистота – це свобода від бажання володіти у всіх сферах життя. Тільки чиста любов є справжньою любов'ю. Любов, яка хоче володіти, врешті-решт стає небезпечною, зневолює, придушує, робить людину нещасливою. Сам Бог полюбив людину чистою любов'ю, залишаючи їй свободу, включно з можливістю помилятися й бунтувати проти Нього. Логіка любові – це завжди логіка свободи, і Йосиф міг любити з надзвичайною свободою. Ніколи не ставив себе на центральне місце. Вмів відходити в сторону і в центр свого життя ставити Марію і Ісуса.

Щастя Йосифа полягало не в логіці жертвування самого себе, а в логіці дарування самого себе. В цій людині ми ніколи

²⁶ Див. Св. Йоан Павло II, Апостольська адгортація *Redemptoris custos*, 7-8: *AAS* 82 (1990), 12-16.

не бачимо фрустрації, а тільки довіру. Його наполегливе мовчання обдумує не нарікання, а конкретні жести довіри. Світ потребує батьків, відкидає панів, тобто тих, які хочуть використовувати владу над іншими для власної пустки; відкидає тих, які плутають авторитет із авторитаризмом, служіння – з сервілізмом, конфронтацію – з пригнічуванням, милосердя – з милостинею, силу – зі знищенням. Кожне справжнє покликання народжується з дарування самого себе, яке є дозріванням простої жертвовності. Також священство й богопосвячене життя вимагає такої зрілості. Якщо покликання до подружнього життя, celibату чи чистоти не осягне зрілості дарування самого себе, а затримається на логіці жертви, то замість того, щоб стати знаком краси і радості любові, може виражати нещастя, смуток і фрустрацію.

Батьківство, яке відмовляється від спокуси жити життям своїх дітей, завжди відкрите на нові горизонти. Кожна дитина завжди має в собі таємницю, щось не проявлене, яке може проявити себе тільки з допомогою батька, який шанує свободу дитини. Батька, який розуміє, що виконає свої виховні функції й повністю проживе своїм батьківством тільки тоді, коли стане «непотрібним», коли побачить, що дитина стала самостійною й може йти сама стежками життя, коли поставить себе на місце Йосифа, який завжди знав, що Дитя не було його власністю, а тільки було довірене його опіці. І саме на це натякає Ісус, коли говорить: «Та й отця собі теж не йменуйте на землі: один бо у вас Отець – той, що на небі» (Мт. 23, 9).

Завжди, коли виконуємо функції батьківства, ми повинні пам'ятати, що це не функція володіння, а «знак» вищого батьківства. У якомусь сенсі всі ми перебуваємо в стані Йосифа: ми – тінь єдиного небесного Отця, який «велить своєму сонцю сходити на злих і на добрих і посилає дощ на праведних і неправедних» (Мт. 5, 45), і тінь, яка наслідує Сина.

* * *

«Устань, візьми дитячко і його матір» (Мт. 2, 13) – говорить Бог до св. Йосифа.

Мета цього Апостольського Листа – пробудити любов до цього великого святого, заохотити просити в нього заступництво й наслідувати його чесноти і ревність.

По суті: особлива місія святих – не тільки робити чуда й уділяти благодаті, але й заступатися за нас перед Богом, як це робили Авраам²⁷, Мойсей²⁸ і Ісус, «один також і посередник» (1 Тим. 2, 5), наш «заступник» перед Богом Отцем (1 Йо. 2, 1), «бо він завжди живий, щоб за них заступатися» (Євр. 7, 25; див. Рим. 8, 34).

Святі допомагають усім вірним йти «до святості й досягнення досконалості у властивому їм стані»²⁹. Життя святих – це конкретний доказ, що Євангелієм жити можливо.

Ісус сказав: «Навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем» (Мт. 11, 29), а святі – це приклади для наслідування. Св. Павло виразно заохочував: «Будьте моїми послідовниками» (1 Кор. 4, 16)³⁰. А св. Йосиф говорив це вимовним мовчанням.

Бачачи приклад багатьох святих, св. Августин задається питанням: «Чи ти не можеш робити те, що вони робили?». І так пережив повне навернення, волаючи: «Я пізно Тебе полюбив, красо – така древня і така нова!»³¹.

Залишається тільки одне: благодати в св. Йосифа благодаті над благодатями: нашого навернення.

Молімося до нього:

²⁷ Див. Бут. 18, 23-32.

²⁸ Див. Вих. 17, 8-13; 32, 30-35.

²⁹ II Ватиканський Собор, Догматична конституція *Lumen gentium*, 42.

³⁰ Див. 1 Кор. 11, 1; Фил. 3, 17; 1 Сол. 1, 6.

³¹ Сповідь, 8, 11, 27: PL 32, 761; 10, 27, 38: PL 32, 795.

*Радуйся, опікуне Відкупителя
і обручнику Діви Марії.
Тобі Бог довірив свого Сина,
тобі довірилася Марія,
біля тебе Христос став мужчиною.*

*О святий Йосифе,
будь батьком також і нам,
і веди нас дорогою життя.
Дай нам благодать, милосердя і хоробрість,
і захищай від усякого зла. Амінь.*

*Рим, Базилика св. Йоана в Латерані, 8 грудня, Урочистість
Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії, 2020, восьмий рік мого
Понтифікату.*

Франциск